

JAG DRÖMMER OM FOLKHÖGSKOLAN (en följetong)

Stewe Claeson

Kapitel 11 Dessa osannolika platser för samtal och växt

”...svårt att hitta i labyrinten av vinglande korridorer, trappor och avsatser, för att inte tala om det sprängfyllda bibliotekets speciella labyrint...”
Werner Aspenström [om Sigtuna]

Under flera månader i vinter har jag rest omkring i riket för att, i första hand, besöka bibliotek och kulturföreningar, men gång efter annan har jag då också besökt folkhögskolor, inbjuden eller nyfiken. Bara i februari i år fyra stycken.

Det är varje gång lika besynnerligt. Känslan av hemkomst, tillhörighet och – främlingskap. Ett slags total déjà vu. Allt känns igen, jag vet att jag har sett det många gånger – och allt är likafullt annorlunda, som bakom glas.

Det har varit på det viset i några år nu; Ingela och jag är ute och kuskar, jag ser en skylt utefter vägen, och vi svänger ned eller upp eller bort till folkhögskoleparkeringen och tar en titt på området om det är stängt i huvudbyggnaden, eller går in och ser oss omkring om det är öppet – och får naturligtvis förklara vilka vi är, och bara ibland händer det att någon kommer emot en och säger ”Nej men herregud, det var inte i går!” Det är som att komma tillbaka efter en lång tid på andra sidan jordklotet, så här måste de gamla svensk-amerikanerna ha känt det när de efter många år på nytt såg steniga åkrar utanför Värnamo eller återsåg Kinnekulles välkända profil, åkrarna mycket mycket stenigare och berget mycket mycket lägre än man mints det under alla minnesotiska år. Lokalerna är på samma gång desamma och förändrade, kanske tillbyggda, kanske ommålade, kanske försedda med nya möbler, men också helt förändrade, i några fall borta, och där det en gång fanns verkstäder är det nu förläggning för ensamkommande flyktingbarn.

Det är som att resa omkring i sin egen historia, ett eget inre minnesarkiv.

Men det är aldrig fråga om att beklaga att det inte längre är som det en gång var. Jag vill inte att det skall bli som det var. Men jag vill heller inte att det som var så starkt och vik-

tigt skall raseras. Jag upprörs av att se en del nyheter inom skolformen som bara är ytterligare exempel på ny-girigheten; jag vill heller inte se gamla anrika anläggningar förnyas till oigenkännlighet eller förstöras. Brunnsviks stolta biblioteks öde jagar mig gång efter annan, och i drömmen någon gång kring jul var jag med att flytta över alla böckerna till mitt eget förråd... Och jag behöver bara nämna Hampnäs, Skinnskatteberg, Kjesäter osv osv för att kunna uppfatta en klagokör i bakgrunden lika dramatisk som fångarnas i Nabucco.

Nej, det är inte för att få vatten på gnällkvarnen som vi stannar och ser på folkhögskola efter folkhögskola, det är för att gång efter annan lyckligt kunna konstatera att det händer så mycket spännande nytt, att en del av det som händer inte tidigare setts i skolformen men ändå omisskännligt känns höra hemma i skoleslaget, som norrmännen skulle säga. Och det är för att återse en del av de makalösa miljöerna som vi stannar och tränger oss på eller smyger omkring och ibland får den nästan misstänksamma frågan: ”Och vad kan vi hjälpa till med då?” De gamla miljöerna, många måste ha varit helt unika i pedagogikens historia! Som Wiks gamla rektorsexpedition, en gång inhyst i slottet, väl den enda rektorsexpedition med tillträde via något som en gång varit en vindbrygga. Eller att åter häpna över matsalstaket på Wendelsberg, eller se utsikten från den nybyggda Baldursalen på Bollnäs, där man nästan glömmet vad föredragshållaren pratar om bara för att utsikten mot älven och öarna är så magnifik. Eller Snoghøjs huvudbyggnads geniala lösning med korsvägen till gymnastiksal, matsalar, lokaler och – en samlingssal som på samma gång är helt profan och – kyrklik! Allt detta är naturligtvis ren nostalgi för sådana som vi – att minns miljöer i vilka en gång den

kanske viktigaste delen av vars och ens liv ägde rum.

Efter att ha stannat till på några skolor som förändrats till något som lätt kunde uppfattas som ännu ett nytt spa eller semesterhotell, entrén talar om var man finner nycklarna, när frukosten serveras och hur man tar sig till gymmet och – fast mera sällan – till biblioteket, funderar jag på just den utvecklingen. Jag vet att det för många skolor blivit en ekonomisk nödvändighet att använda de för pedagogiska samtal och samvaro byggda skolhusen och elevhemmen och dagrummen till uthyrningsverksamhet och att växande krav på komfort och service skapat rum och gemensamma utrymmen som ännu för femton år sedan var helt okända. Ibland blir det bra, man kan känna ett slags bas-folkhögskola genomsyra också det flott nya, Ljungskiles stora gula träbyggnad ligger där den ligger och andas gammal svensk bygdeskola, men kommer man in idag, du milde. Fast efter en stunds rundvandring måste jag bekämpa min folkhögskolekonservatism och säga mig att det blivit fint, att det är inbjudande, att det är alldeles användbart. Som folkbildning, för samtal, för inre växt.

Och det är ju det det handlar om.

Tro mig när jag säger att jag var lite orolig när jag tog med Ingela för att se på ett av de rum jag i snart femtio år uppfattat som ett av skolformens mest geniala rum. Tänk om de nyaste generationerna inte begripit att hålla det – jag hade så när sagt – i helgd! Det var mitt i sommaren, det regnade, det störtregnade, vi svängde av från vägen i så häftigt regn att Ingela inte ens såg att det fanns byggnader framför oss, vi stannade på parkeringen vid det jag kände igen som elevbostäderna, och satt i bilen och väntade. Och ni vet hur det är med somrarnas störtkurar, de dånar hamrande på biltaket, de immar igen hela världen,

för att helt plötsligt upphöra, och efter någon minut ser man ut över gräsmattor som ångar och solen skiner åter och lyser över hela det storsvenska värmländska landskapet och vi steg ur. Sommarkursens deltagare hade kurat under taken och kom nu skuttande över pölarna. Geijerskolan. De låga byggnaderna som var så omisskännligt femtio- eller sextiototal låg där de legat sedan jag första gången besökte skolan i slutet av 60-talet; den gången inskränkte sig mina folkhögskolemiljöerfarenheter till Färgelanda, till Malung, Mora och Stöllet.

Och den gången visste jag knappt vem Ingvar Sahlin var, men han tog emot oss, och vi skulle efter det pedagogiska mötet äta tillsammans med eleverna i matsalen och det var när vi travade in i skolhuset och steg ut i det makalösa rummet, fyrkantigt, högt i tak, med matsalen i fonden med utsikt mot trädgården och bergen som jag drabbades av hur

ett folkhögskolerum kunde se ut. Och kanske är det därför jag ännu fyrtiofem år senare uppfattar detta rum som ett av skoleslagets starkaste. Vad är det då som är så märkvärdigt med det?

Jag antar att många av mina veteranvänner varit där och kan se det framför sig. Nu stod Ingela där och blev lika tyst som jag, men nu, med mängder av skolsalar i minnesarkivet, slog det mig att det inte var storleken, det finns större, inte den dramatiska höjden skapad av en trappstegsformad lyftning av inbertaket, inte ljuset som nådde salen via matsalen, inte heller de vackra väggarna, inte flygeln dramatiskt placerad i ena kanten, nej ingenting av detta var det som åstadkom det särskilda. Det var istället det geniala i att sänka en del av det stora golvet ett par trappsteg, det välkomnande i att sänka mitten av det väldiga rummet. Den enda parallell jag kan minnas är Thorvaldsens Kristus-

staty i Köpenhamns domkyrka. Han breder ut armarna i en välkomnande gest, men det som skapar den skulpturens oerhörda styrka, kraften i det välkommandet, har endast med det att göra att Thorvaldsen låter Kristus ta ett steg tillbaka – inte mot dem som välkomnas – han tar ett steg bakåt. Effekten är enastående och obegripligt välkomnande. Här stod vi nu och en ung lärare kom undrande emot oss: "Och vad kan jag stå till tjänst med?"

Och vi förklarade.

Och reste vidare. Överallt dessa skyltar som visar mot folkhögskolor.

Kära vänner, det är lätt att drömma. Inte drömma sig tillbaka. Bara vara i drömmarna. Och där åter kliva in i Brunnsviks gamla bibliotek, eller titta in i de små övnings-spelningshusen med var sin orgel på Oskarshamns folkhögskola, eller öppna matsalsfönstren mot Vadstenas Vättern eller mot Löftadalens västerhav...